

Nanna Bjargum

Lektor, cand.mag. i tysk og dansk,
Odsherreds Gymnasium.
nannabjargum@tyskforlaget.dk

Gymnasiereformen

Nye undervisningsmaterialer - og genbrug af ældre

Når gymnasiereformen skydes i gang efter sommerferien, kan vi til vores lettelse konstatere, at vi har masser af brugbart undervisningsmateriale i tysk. De senere års mange udgivelser af nyere og nyeste tysksproget litteratur, adgangen til internettets millioner af websider og en stor buket udgivelser til grammatikundervisningen gør, at vi ikke savner materiale i traditionel forstand.

Alligevel kan man stille sig spørgsmålet: kan vi undervise efter og opfylde hensigten i de nye læreplaner og undervisningsvejledninger med det forhåndenværende materiale?

Jeg har i denne artikel taget udgangspunkt i læreplanen og undervisningsvejledningen for tysk fortsættersprog i STX, A-niveau, men de principper og det sprogsyn, der ligger i læreplanen, genfindes i alle sprogfagene i de gymnasiale uddannelser.

Læreplan og undervisningsvejledning

Læreplanen er på 4 sider, undervisningsvejledningen på 57 sider.

Begge følger samme opbygning:

1. Identitet og formål
2. Faglige mål og fagligt indhold
3. Tilrettelæggelse
4. Evaluering
5. Paradigmatiske eksempler - på eksamensopgaver, projektopgaven, tværfaglige forløb i studieretningen (findes kun i undervisningsvejledningen).

I afsnittet om 'Identitet og formål' understreges fagets tre dimensioner: tysk som færdighedsfag, vidensfag og kulturfag.

„De færdigheder, eleverne tilegner sig, er lytteforståelse, læseforståelse, færdigheder i at redegøre, samtale og skrive på

tysk, samt i at forstå udtryk for kulturelle forhold og processer i tysksprogede lande. Disse grundlæggende færdigheder er forudsætningen for, at eleverne kan tilegne sig de fire kernekompetencer, som udgør fremmedsprogenes, og dermed også tyskfagets kernefaglighed, nemlig informations søgningskompetencen, hvor faget ses som et vindue mod verden, kommunikation med relevante målgrupper, æstetisk forståelse og respons og endelig interkulturel kompetence....“ (Undervisningsvejledningen 2004: 4).

Der lægges altså afgørende vægt på den kommunikative kompetence som indgang til en bredere forståelse af de tysktalende lande i et interkulturelt perspektiv, således at eleverne „...anspores til at gå i dialog med og agere med empati i fremmede kulturer....“ (ibid. : 7).

Hvilke undervisningsmaterialer har vi mon, der træner lige den kompetence?

Tilrettelæggelse og 'pensum'

Gymnasireformen har taget et afgørende livtag med valggymnasiets 'pensumitis'. Der er ikke længere krav om et bestemt antal læste sider, men derimod om at eleverne læser tekster i emner, på A-niveau 8 - 10 emner.

Gennem mange år har forlagene udgivet temabøger, så det bliver ikke noget problem at finde egnede, didaktiserede tekster. Ligeledes er der udgivet mængder af filmmanuskripter, der kan anvendes i studieretningernes tværfaglige projekter, f.eks. to fremmedsprog + mediefag.

Da der ikke længere er krav om et bestemt antal læste sider, vil det betyde, at man nu kan afse mere tid til at træne de mundtlige og skriftlige produktive færdigheder i timerne.

En anden væsentlig ændring er beskæringen af det skriftlige arbejde i form af opgaver, der skal skrives af eleverne (det skriftlige arbejdes omfang dikteres nu af elevernes arbejdstid (i alt 110 timer på A-niveau)). Det må føre til, at eleverne skal skrive mere i timerne, f.eks. kreative opgaver i forbindelse med tekstlæsningen. Spørgsmålet er så, om vi kan udvikle opgaver, der også giver mulighed for at retteprocessen kan foregå i timerne.

Efteruddannelse

I forbindelse med gymnasireformen har undervisningsministeriet ændret struktur og tilskudsformer til efteruddannelsen. De faglige foreninger indgår i konsortier på

tværs af fag og uddannelsessteder og udformer i første omgang et kursuskoncept, hvor deltagerne i et pilotkursus udvikler materiale, der efterfølgende præsenteres for lærergrupper på kurser f.eks. inden for et amt/ en region eller på en skole. Udviklingen af kursusmateriale sker i samarbejde med forskere fra universiteter og handelshøjskoler. Således har der i skoleåret 2004 - 05 været afholdt tværspørgelige projekter om bl.a. Mundtlighed i sprogfagene og om Sprogtilegnelse og fremmedsprogpædagogik. Disse materialer er specifikt udviklet til sprogfagene efter reformen, og man må håbe på, at de kan udbredes dels via kurserne, dels via EMU (Elektronisk Mødested for Undervisningsverdenen) eller som forlagsudgivelser.

Færdigheder, strategier og kompetencer

Læreplanen og undervisningsvejledningen opererer i overensstemmelse med 'Fremtidens Sprogfag' med fem færdigheder: lytte-, læse-, tale- (redegørelse og dialog) og skrivefærdighed. Dette afspejler sig i eksamen, idet den mundtlige eksamen (med 24 timers forberedelse af ukendt tekst i forbindelse med emnelæsningen) er tredelt:

- a) en præsentation af og redegørelse for den forelagte tekst, evt. ved hjælp af Power-Point eller overhead-transparenter
- b) en uddybende samtale om teksten og om den eller de læste tekster, den er parallel til
- c) en oversættelse af en del af en ukendt tekst + samtale på dansk om resten af teksten (forberedelsestid 30 min.).

Pkt. a og b prøver altså såvel den monologiske fremlæggelse, der bygger på retoriske principper, som den dialogiske, der implicerer interaktionshandlinger, brug af talehandlingsmarkører, gambitter o.l. Denne del af talefærdigheden har vi nok hidtil lagt mindre vægt på, også fordi det er tidskrævende at træne den slags færdigheder. Imidlertid er det jo netop sådanne markører, der 'kitter' sproget sammen, får samtalen til at flyde mere naturligt og dermed også demonstrerer elevens talesprogskompetence.

Lone Ambjørn har til spanskundervisningen på HHÅ udviklet en række meget bundne øvelser, som netop træner denne kompetence. Artiklen hedder: 'Talt interaktion anskuet i et diskursivt, pragmatisk og strategisk perspektiv', og øvelserne er vældigt inspirerende og brugbare også for gymnasiets sproglærere. Dette materiale forefindes elektronisk på www.hba.dk/fsk/pdfs/0003049.pdf

Arbejdet med de retoriske principper er allerede undervisningsstof i såvel danskfaget som fremmedsprogfagene, men mere materiale, der specifikt træner dem, vil være velkomment.¹

Under pkt. 1.2. Formål siges det i undervisningsvejledningen: „Eleverne tilegner sig

i tyskfaget sproglig kunnen, viden og bevidsthed samt kendskab til det tyske sprog i funktionelle sammenhænge.....“ (Undervisningsvejledningen 2004: 5) Dette udbygges i punktet ‘Didaktiske principper’, hvor den traditionelle grammatikundervisning stilles over for en sproglig tilgang, der bygger på kommunikative behov, hypoteseopstilling og -afprøvning samt elevernes forskellige læringsstil.

Arbejdet med sprogets formelle side kan dermed ændres til:

- at de grammatiske fænomener behandles i den rækkefølge, de behovsmæssigt dukker op
- at man tager udgangspunkt i forståelsesbaserede opgaver
- at eleverne selv skal opdage eller formulere reglerne
- at eleverne får lejlighed til at afprøve deres egne hypoteser om sproget i fri, meningsfuld produktion
- at det ikke kun sker skriftligt, men også mundtligt. (Undervisningsvejledningen 2004: 23)

En sådan ændring kræver for alvor nye grammatikker, som tidligere påpeget af Dorte Fristrup og Hanne Geist i artiklen ‘Nye skolegrammatikker ønskes’, Sprogforum nr. 27.

Selvom der i de senere år og i forbindelse med reformen er kommet en del nyudgivelser, har det ikke været det induktive princip og den funktionelle tilgang til grammatikken, der har været fremherskende, og det er ærgerligt, for jeg tror i bund og grund på, at vi kan motivere eleverne bedre, når arbejdet med sproget bliver integreret i såvel læsning som lytning og fri produktion, og ikke løsrevet fra ‘dagens tekst’.

Et andet vigtigt og hidtil mindre iagttaget område er træning i strategier. Dette er et af de emner, der fokuseres på i grundforløbets Almen Sprogforståelse, og som det er vigtigt at fastholde og videreudvikle over for eleverne. I forbindelse med udviklingen af nyt undervisningsmateriale vil det være ønskeligt, at der indgår øvelser, der sætter fokus på lærings- og kompensationsstrategier.

I den sidste ende skulle arbejdet med de forskellige færdigheder gerne føre til, at eleverne tilegner sig de fire kernekompetencer, der udgør fremmedsprogenes kernefaglighed (den kommunikative, den æstetiske, den interkulturelle kompetence og studiekompetencen). Her er den interkulturelle kompetence efter min mening den helt centrale, men den er også den sværeste at opnå, bl.a. fordi den er meget kompleks at undervise i. Her vil anvendelsen af korte videosekvenser samt af internettets muligheder for interaktive øvelser kunne føre eleverne et stykke ad vejen.

Ønsker til fremtidens undervisningsmaterialer i kølvandet på reformen:

- materiale, der har en induktiv tilgang til sproget og som knytter an til arbejdet med de øvrige færdigheder
- web-baseret materiale, der satser på interaktive øvelser, og ikke kun på materialer, der gør sig bedre på papir
- materialer, der bygger videre på og udvider øvelserne fra Almen Sprogforståelse, herunder træning i strategier
- video- og web-baseret materiale, der sigter mod at opbygge elevernes interkulturelle kompetencer
- øvelser til træning af de skriftlige færdigheder, som indbygger retteprocesser, der kan anvendes i timerne
- øvelser, der træner de forskellige mundtlige færdigheder: præsentation, redegørelse, dialog
- materialer, der integrerer nye tilgange til litteraturen.

Note

1 I undervisningsvejledningen til dansk på STX tales der om at: „Eleverne præsenteres for egnede teknikker og redskaber i forbindelse med forberedelse, afvikling og evaluering af mundtlige fremstillinger. De introduceres ligeledes til forskellige retoriske virkemidler og arbejder med mundtlighed både i forbindelse med reception og produktion. I forløbet indgår endvidere elementer som:

- arbejdet med forskellige mundtlige udtryksformer og kommunikationssituationer med særlig fokus på forskellige talegenerer
- arbejde med teknikker, der kan anvendes i retorikkens klassiske faser af arbejdet med oplæg og taler ...
- hensigtsmæssig brug af tavle, OHP og præsentationsprogram
- bevidsthed om rum, stemme, kropssprog og tilhørerreaktioner.“

(Undervisningsvejledning Dansk A -Stx 2005: 31 - 32)

Litteratur

• Læreplaner

Begyndersprog A -gym: www.retsinfo.dk/DELFIN/HTML/B2004/0134805.htm#B52

fortsættersprog A - gym: www.retsinfo.dk/DELFIN/HTML/B2004/0134805.htm#B53

Fortsættersprog B: www.retsinfo.dk/DELFIN/HTML/B2004/0134805.htm#B54

Valgfag C hf: www.retsinfo.dk/_GETDOCM_/ACCN/B20040134905-REGL

• Undervisningsvejledninger

Tysk Begynder A: us.uvm.dk/gymnasie/vejl/tysk_begyndersprog_a_stx/

Tysk fortsætter A: us.uvm.dk/gymnasie/vejl/tysk_fortsatetersprog_a_stx/

Tysk fortsætter B: us.uvm.dk/gymnasie/vejl/tysk_fortsatetersprog_B_stx/

Valgfag C: us.uvm.dk/gymnasie/vejl/tysk_fortsatetersprog_c_valgfag/

- Anden litteratur

Fremtidens sprogfag: www.fremtidenssprogfag.u-net.dk/

Hanne Geist og Dorte Fristrup: Nye skolegrammatikker ønskes i: Sprogforum nr. 27. (inet.dpb.dpu.dk/infodok/sprogforum/spr27/Geist.PDF)

Kultur- og sprogmødestudier

Karen Risager er blevet udnævnt til professor i Kultur- og Sprogmødestudier pr. 1. august 2005.

Hun holdt sin tiltrædelsesforelæsning på Institut for Sprog og Kultur, RUC, d. 12. september.

Forelæsningen, som havde titlen: 'Kultur- og Sprogmødestudier - et rigtigt RUC-fag. Samfundsengagement og tværfaglighed', kan hentes fra Institut for Sprog og Kulturs hjemmeside på http://www.ruc.dk/isok/Fag/kultsprog/Om_faget/Vejledere/KarenRisager/

RED.